

A melléklet átalakuló szerepe az írásszakértői szakvéleményben

The transforming role of the attachment in handwriting expert reports

FAZEKASNÉ VISNYEI Irma
igazságügyi írás- és grafológus szakértő

Regiograf Intézet
Komló, Majális tér 17/A
regiograf@gmail.com, +36 72 785 923

Anstract: The attachment is not an essential part of the handwriting expert report. It makes the report's outcome easier to comprehend and visualize. It shows how the report could be understood or applied differently. It mentions the subject of communication. It analyzes the generations using (handwriting) expert reports. It recommends the new protocol for the attachment's form.

Összefoglaló: A melléklet az írásszakértői vélemény nem kötelező része, pedig annak eredményét vizuálissá, átláthatóbbá, értelmezhetőbbé teszi. A cikk az írásszakértői szakvélemény eltérő felfogását, értelmezését körvonalazza, bemutatja felhasználását, majd röviden kitér a kommunikáció témájára: hogyan jut el az a felhasználóhoz. Érinti azokat a generációkat és jellemzőiket, akik a szakvéleményeket felhasználják és javaslatot ad a melléklet-készítés új szakmai megjelenésére.

1. AZ ÍRÁSSZAKÉRTŐI VÉLEMÉNY

A kézírásvizsgálat feladata az egyes ember írásában kifejeződő, sztereotípiákban megnyilvánuló tulajdonságainak meghatározása, értékelése, a kriminalisztikailag jelentős tények vagy körülmények megítélése, megállapítása. Olyan, az írástevékenységben megjelenő személyes tulajdonságok kimutatása, amelyekben törvényszerűségek vannak. Az első (beszéd) és a második (írás) jelzőrendszer vonatkozásában a téma szempontjából hangsúlyosabb az utóbbi, ami tartalmazza ugyan a beszédben meglévő vonásokat is, az írásszakértő mégis az írásban keresi és tudja vizuálisan is kimutatni az e szempont alapján egységnek tekintett ember tulajdonságait és aktuális állapotát (Vass 1973).

A szakértői véleményt többféleképpen nevezik: bizonyítéknak, bizonyítási eszköznek, vagy bizonyító tényforrásnak, illetőleg bizonyítékforrásnak. E fogalmakat értik a véleményre, de a szakértő személyére is. A szakértői vélemény összetett jellege alkalmas a különböző értelmezések kialakítására.

Az igazságügyi írásszakértői tevékenységet a szakértői törvény a kriminalisztika fő szakterületbe sorolja. A kriminalisztika feladata a bűnüldözés és az igazságszolgáltatás igényeinek kiszolgálása, törekvés az objektív igazság megismerésére a hatóságok előtt folyó ügyekben (Vass 1973). A kriminalisztika feladata, hogy felismerje és átvegye a tudományok és azok alkalmazásainak eredményeit, ez érvényes az írásszakértésre is. Az írásszakértő általában humán oldalról képzett szakember, így e téren tágabb ismeretei vannak/lehetnek, mint pl. a más igazságügyi fő szakterületet művelőknek. Ma kikerülhetetlen, hogy az igazságügyi írásszakértő (bármely szakterületen dolgozik is) haladjon a korral, a tudományos fejlődést kövesse, ne csak a már bevált eszközöket használja, hanem a rendelkezésre álló legmodernebbeket is vegye figyelembe. Fontos, hogy figyeljen más, főleg a humán- és az informatikai tudományokra, legyenek újabb eszközei és azokat tanulja meg készségi szinten használni. Mindez legyen elvárás az elméletre, és a gyakorlati megvalósítás során a melléklet készítésére is.

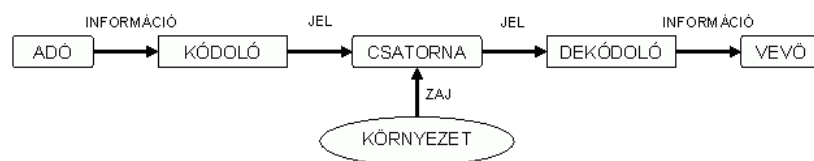
Kérdés, hogy miképpen használja fel a hatóság a szakértői véleményeket? E kérdés kapcsán körvonalazni ajánlatos, miképpen is jelenik meg a szakértői körön kívül a szakértői vélemény.

1.1. Az írásszakértői vélemény, mint bizonyítási eszköz

A bizonyítás eszközei: a tanúvallomás, a szakvélemény, a tárgyi bizonyítási eszköz, az okirat és a terhelt vallomása. A bizonyítási eljárások: a szemle, a helyszíni kihallgatás, a bizonyítási kísérlet, a felismerésre bemutatás, a szembesítés, a szakértők párhuzamos meghallgatása. A melléklet minősége a szakértők párhuzamos meghallgatásakor is fontos szerepet kaphat.

1.2. A írásszakértői vélemény, mint az információ továbbításának eszköze

A kommunikáció során az információ megragadása és továbbítása történik térben és/vagy időben, az alábbi séma alapján.

1. ábra. A kommunikációs csatorna

A kommunikáció jelentései:

- megoszt valamit valakivel,
- megbeszél,
- meg tárgyal.

A kommunikáció szó mára nemzetközi kifejezéssé lett, jelentése folyamatosan bővült, napjainkban divatszóvá vált. A kódolt információ sokszor tartalmaz felesleges részleteket is. A rövidebb és hosszabb információknak is lehet ugyanaz az információtartalma, de különböző a jelek száma. A lényeg a leg-rövidebb tartalmazza, ebben nincs felesleges jel. A hosszabb, egyéb információt vagy terjedelmesebb megfogalmazást tartalmazó információkat az átadásban redundánsnak nevezzük.

Az írásszakértői vélemény szöveges részében pl. a terjedelmes, sok szakmai szót használó vagy több mellékmondatot nyitó megfogalmazások az információ dekódolóját, a vevőt mellékvágányra terelhetik. Témánk szempontjából fontos a redundanciát figyelembe venni és megfelelően kezelni, hogy később ne kelljen javításokat, korrigálásokat alkalmazni. Magyarul: néha a kevesebb több lehet – a kódolás, információátadás és a dekódolás, főképp a környezet (zaj) szempontjából –, mint a bő lére eresztett és valamilyen módon képileg meg nem jelenített szöveg.

1.3. Az írásszakértői vélemény, mint a bírói szabad értékelés megalapozottságának eszköze

A magyar büntetőeljárásban a szabad bizonyítási rendszer érvényesül. A törvény nem határozza meg, hogy az egyes bizonyítékoknak milyen erős bizonyító erejük van. A bíróság a bizonyítékokat egyenként és összességükben szabadon értékeli, és a bizonyítás eredményét az így kialakult meggyőződése szerint állapítja meg. A bíró úgy dönt, ahogy szakmai tapasztalata, emberismerete, személyes meggyőződése megszabja. Lényeges kötelezettsége azonban, hogy a döntését átláthatóan indokolja az ítéletben, ebben szintén segít a jól megfogalmazottan érvelő és melléklettel dokumentált szakvélemény.

A kutatások szerint tanulságos a bíróságok hozzáállása a szakvéleményekhez. Amennyiben a bíróság kialakult meggyőződésével a vizsgálat eredménye megegyezik, valamint a bíróság által kirendelt iga-

zságügyi szakértőtől származik, általában aggályok nélkül hivatkoznak rá, amennyiben viszont azzal ellentétben, akkor elutasíthatják, mint nem teljesen megbízható bizonyítékot (Aladits-Bencze 2011).

2. KIK ÉRTÉKELIK AZ IGAZSÁGÜGYI SZAKÉRTŐI SZAKVÉLEMÉNYEKET?

Minden hivatásban és szakmában fontos a jól képzett utánpótlás nevelése, „hadrendbe” állítása. Az új nemzedékek már az élethosszig tartó tanulás szlogen alatt nőttek, sokan közülük nagyon korán végzik el a továbbképzéseket. Éppen csak kivárik a kötelező időket, így korábban állnak azon a fokozaton (nagyon fiatal magas rangú rendőrök, fiatal bírák), amire az előző két nemzedék tagjainak még huza-mosabb ideig kellett készülni és várakozni.

Ajánlatos vázlatosan áttekinteni, miképp kategorizálja, és lélektani szempontból miként értékeli a pszichológia a jelenleg is élő és dolgozó nemzedékeket (a határok összemosódhatnak):

2.ábra. Generációs vonal

2.1. Csendes generáció: 1925-1945

2.2. Baby-boom generáció: 1945-1960

- tapasztalat, lojalitás, nyugodtság, magabiztosság, megbízhatóság,
- függőség, szorongás, visszafogottság
- mély szakmai tudás,
- sokoldalúság.

2.3. X generáció: 1960-1980

- megbízhatóság, kontrolláltság,
- elmélyült szakmai igényesség, magas motiváció,
- kooperativitás, karrierizmus,
- státus, pénz, társadalmi ranglétra, rabság,
- érzelmi kiürülés, bezárulás, elmagányosodás,
- a szocializációs igény gyengülése.

2.4. Y vagy millenniumi generáció: 1980-2000

- tehetség, kreativitás,
- erős információ éhség,
- az elmélyült tudás iránti igény gyengülése,
- a munkára, tanulásra való motiváció hiánya,
- a koncentrációs képesség gyengülése, türelmetlenség erősödése,
- kiszámíthatatlanság, véletlenekben bízás, fatalizmus,
- céltalan nyomulás, fegyelmetlenség,
- merész kockázatvállalás,
- kortárs csoportok erős hatása,
- könnyű beilleszkedés a multikulturális környezetbe,
- erős technikai érdeklődés és használati igény
- kifinomult informatikai érzék.

2.5. Z generáció: 1995-2000-től

- „bedrótozott” nemzedék,
- globális NET generáció, internethez kötött,
- kiváló technikai érzék,
- igen fejlett problémamegoldó képesség,
- erős gyakorlatiasság, jó absztrakció,
- jó intellektus, jó figyelemmegosztás, a legoktatottabbak,

(+ ők a legidősebb anyák gyermekei, a legkisebb családban születtek, a legkisebb létszámú generáció). Ha fontolóra vesszük a fenti lélektani elkülönítést és végiggondoljuk, hogy miképpen működnek az egyes nemzedékekbe tartozók, – akik az írásszakértői véleményeket olvassák, értékelik, munkájukba beépítik, – magától értetődő lenne, hogy az egyes szakvélemények készítését is személyre lehetne/kellene szabni.

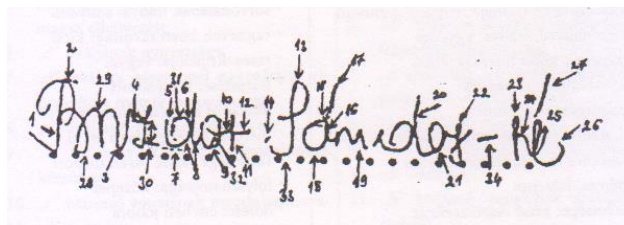
3. A MELLÉKLET SZEREPE A SZAKVÉLEMÉNYBEN

A kriminalisztikai kézírászakértőnek készülő hallgatók alapirodalmi között van Kiss Lajos: Az igazságügyi kézírásvizsgálat alapjai (1977) című munkája, ebben a 372 oldaltól részletezi a szerző a kézírászakértői vélemény felépítését. A mellékletet (dokumentációt) kiegészítő résznek nevezi, a fényképtáblázatokat és az esetleges rajzokat, egyéb illusztrációkat sorolja fel.

A kriminalisztikai szakértői képzés során az ismeretek annyival bővültek, hogy a melléklet (dokumentáció): a szakvélemény nem szükséges része (esetleg saját irattári példányban ajánlott). A mindennapi gyakorlat, hogy az első példányhoz csatolnak mellékletet, a többihez nem. Mi lehet ennek az elterjedt gyakorlatnak az oka? Álláspontom szerint az, hogy a mellékletkészítés nem haladt a korról, a szakértői gárda nem használja fel egységesen a rendelkezésre álló technikai, informatikai lehetőségeket.

3.1. A fénymásolt vagy fényképezett melléklet

A számítógépes technika robbanásszerű változást hozott az ábrázolásban a melléklet (dokumentáció) elkészítésében, főleg a fiatalabb szakértők körében. Mégis még ma is megeshet, hogy melléklet nélküli vagy fényképezett, fénymásolással és színes ceruzával jelzetten készített mellékletet csatolnak az írásszakértői véleményhez. Mivel általában az első példányhoz van csak ez a csatolás azok, akikhez a többi jut, még ebből a vizuális élményből is kimaradnak, esetleg egy fekete-fehér fénymásolt másolatból próbálnak tájékozódni, amiben a színek nem látszódnak.

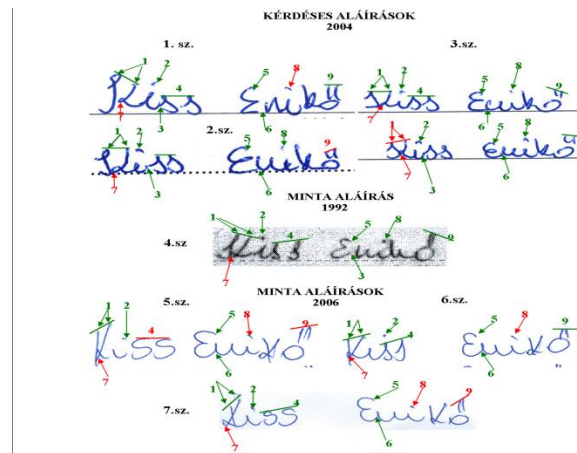

3. ábra. Szabadkézzel, egy példányban készült melléklet másolata

3.2. A számítógépes technikával készült melléklet

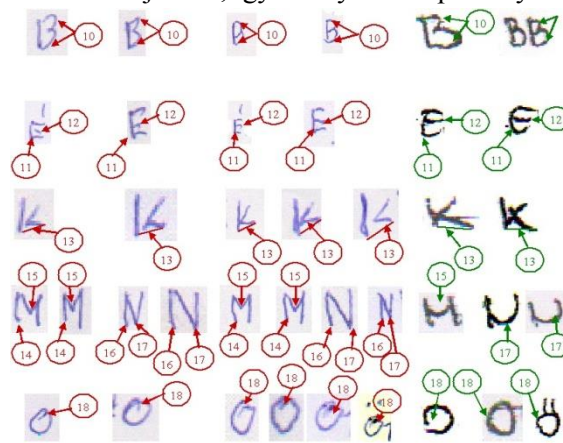
Az írásszakértői vélemény három fő része: a bevezető, a vizsgálatot leíró és a véleményadó rész felépítésére kérdéses még a szakmai protokoll. A részek tartalma és arányai, az egyes részek és az egész szakvélemény terjedelme a szakértőre van bízva, beleértve a mellékletet (dokumentációt) is, szinte minden írásszakértő maga alakítja ki gyakorlatát.

A számítógépek használata a melléklet készítésében megkönnyíti a szakértő munkáját, akár már a legkönnyebben elsajátítható programokkal is. A szakértőnek a programok rutinszerű használata mellett rendelkeznie kell színes nyomtatóval.

4. ábra. Számítógéppel készült melléklet teljes vizsgálati anyagról

E témában érdemes átgondolni azt, hogy ragaszkodni kell-e a továbbiakban az azonosságok-különbsőségek-hasonlóságok kizárólag csak azonos színű jelölésére. Gyakorlat, hogy a leadott szakvéleményeket több példányban fénymásolják, így elvesznek a színesen jelzett információk. Célszerű lenne és javaslom a jelöléseket egyéb módon is szétválasztani, a nyilakat az eltérő szín mellett folytonos, szaggatott és pontozott vonallal is jelölni, így a fénymásolt példányok is jól értelmezhetők.

5. ábra. Számítógéppel készült részletező vizsgálat melléklete

4. ÍRÁSSZAKÉRTŐI VÉLEMÉNY A FIATALABB VIZSGÁLÓI ÉS BÍRÓI NEMZEDÉKNEK

Amikor az igazságügyi írásszakértő a kirendelő határozatot kézhez kapja, legtöbbször nem tudja, hogy ki fogja a szakvéleményét használni.

Kötelezően alkalmazott szakmai protokoll híján több megoldásban gondolkodhat, amikor a szakvéleményét megfogalmazza, leírja, szemlélteti:

- a) leírhatja azokat a vizsgálatokat, amiket elvégzett, csatolja a vizsgálati jegyzőkönyveket és egyenként a mellékleteket,
- b) kiemeli a vizsgálatok leglényegesebb, bizonyító erejű vizsgálati részeit, összefoglaló mellékletet készít,
- c) a lényeges vizsgálati megállapítások alapján a feltett kérdésre válaszolva áttekintő mellékletet készít, ezt a szakvélemény szövegében helyezi el.

A szakvélemények ugyanazokat a bizonyító elemeket fogják tartalmazni mindhárom esetben, de nem biztos, hogy a kommunikációs modellben a vevő nem zakként értelmezi a sok szakkifejezést, a számára értelmezhetetlen munkapéldányokat, és felmerül még a redundancia és a generációs problémák kérdése is. A szakértői feladat lényege mindig a kérdés/sek megválaszolása, a valószínűségi skála alapján, korrekt vélemény/ek megfogalmazása. Gyakori, hogy ezt a részét tanulmányozza először a kirendelő, hiszen számára az ügymenetben ez a legfontosabb.

Érdemes átgondolni, hogy a szakértő belefoglalja-e a szakvéleményébe a lényegesen felüli, fölöslegesnek is tartható többletet, alkalmazzon-e terjengős, túlzottan szakmai – netán archaikus – kifejezéseket.

Kérdés, az is hogy figyelembe vegye-e a generációs beosztást? Ha ismeri a kirendelő korát, figyelembe vegye-e a nemzedékre vonatkozó pszichés vonásokat? Ha a baby-boom nemzedékbe tartozik, sok oldalról és mélyen fejtse-e ki a véleményét? Ha már X-Y generációs a partner, a szakvéleményből hagyja-e ki a vizsgálatok terjedelmes leírását, építse-e a szakvéleményét logikus, de rövidebb érvelésre, és ábrázolja a meggyőző elemeket a szakvélemény szövegében, a leíráshoz közel és nem külön kezelt mellékletként?

Összefoglalva

Úgy tűnik megújulás előtt áll az igazságügyi írásszakértői szakvélemények formai és tartalmi megjelenése, a melléklet kiemelkedően fontos, és nem kiegészítő rész lehet. Fontos lenne, hogy az igényeket figyelembe véve a szakma, és ne külső kényszer alakítsa az elfogadandó protokollt, jussanak meg egyezésre a szakértők e témában is. Így közel egységes képpel és minőségben tudják a hatóságot és egyéb partnereiket kiszolgálni úgy, hogy az mindenki számára érthető és visszaellenőrizhető lesz.

Irodalom

- [1] Aladits Beáta–Bencze Mátyás: A bírói érvelés problémái és az ártatlanság vélelmének érvényesülése <http://jesz.ajk.elte.hu/aladits49.pdf> (letöltés 2013. 02. 05.)
- [2] Erdélyi Katalin: Az írásszakértés alapjai. Országos Írásszakértő Intézet, 2002.
- [3] Farkas József–Kengyel Miklós: Bizonyítás a polgári perben. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2005.
- [4] Fenyvesi Csaba–Herke Csongor–Tremmel Flórián: Kriminálisztika Tankönyv és Atlasz. Dialóg Campus Pécs, 2009.
- [5] Fenyvesi Csaba–Herke Csongor–Tremmel Flórián: Kriminálisztika. Dialóg Campus Pécs, 2012.
- [6] Kiss Lajos: Az igazságügyi kézírásvizsgálat alapjai. Közgazdasági és Jogi Kiadó Bp. 1977.
- [7] Kengyel Miklós (szerk.): A polgári perbeli bizonyítás gyakorlati kézikönyve. KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2005.
- [8] Sáriné Simkó Ágnes (szerk.): Igazságügyi szakértői kézikönyv. HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2006.
- [9] Tari Annamária: Z generáció: klinikai pszichológiai jelenségek és társadalomlélektani szempontok az Informatációs Korban. Budapest, Tericum Kiadó, 2011.
- [10] Vass Kálmán: A kézírás vizsgálata. Közgazdasági és Jogi Kiadó, 1973.
- [11] http://www.fordulopont.hu/FP-41_y-generacio.pdf (letöltés 2013. 07.05.)